

BARQAROR RIVOJLANISHNING GLOBAL VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISHDA BIOIQTISODIYOTNING ROLI VA AMALIY AHAMIYATI

Oripov Maxmud Ashurovich

Buxoro davlat universiteti

“Yashil iqtisodiyot va agrobiznes” kafedrası

i.f.n., dotsenti

ORCID: 0000-0001-8317-2761

E-mail: maorif@mail.ru

Annotatsiya

Maqolada Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2030-yilgacha bo'lgan Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) hamda O'zbekistonning milliy BRMlariga erishishda bioiqtisodiyotning o'рни va amaliy ahamiyati tadqiq etilgan. Bioiqtisodiyot tushunchasining nazariy evolyutsiyasi hamda uning “yashil” va sirkulyar iqtisodiyot bilan o'zaro nisbati tizimlashtirilgan. Global karbonat angidrid (CO₂) chiqindilari, Yevropa Ittifoqi bioiqtisodiyotining makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, shuningdek, O'zbekistonda qishloq xo'jaligi, qayta tiklanuvchi energetika va maishiy chiqindilar bilan bog'liq 2024-2025-yillar ma'lumotlari qiyosiy tahlil qilingan. Bioiqtisodiyotning beshta tarmog'i va to'qqizta BRM o'rtasidagi bog'liqlik matritsasi asosida sohaning eng kuchli ta'siri BRM-13 (iqlim o'zgarishiga qarshi kurash), BRM-8 (munosib mehnat va iqtisodiy o'sish) va BRM-12 (mas'uliyatli iste'mol va ishlab chiqarish) maqsadlariga to'g'ri kelishi aniqlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda bioiqtisodiyotni rivojlantirishning huquqiy-institutsional asoslari shakllangan bo'lsa-da, sohaga oid alohida milliy strategiya, statistik o'lchov tizimi va organik chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasi yetarli emas. Milliy bioiqtisodiyot strategiyasini ishlab chiqish, bioiqtisodiyotni statistik hisobga olish, dehqon va fermer xo'jaliklarida biogaz texnologiyalarini keng joriy etish hamda hududiy bioiqtisodiy klasterlarni tashkil etishga oid taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bioiqtisodiyot, barqaror rivojlanish maqsadlari, sirkulyar iqtisodiyot, “yashil” iqtisodiyot, biomassa, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, O'zbekiston.

Аннотация

В статье исследованы роль и практическое значение биоэкономики в достижении Целей устойчивого развития (ЦУР) Организации Объединённых Наций до 2030 года и национальных ЦУР Узбекистана. Систематизированы теоретическая эволюция понятия биоэкономики и её соотношение с «зелёной» и циркулярной экономикой. Проведён сравнительный анализ глобальных выбросов диоксида углерода (CO₂), макроэкономических показателей биоэкономики Европейского союза, а также данных за 2024-2025 годы по сельскому хозяйству, возобновляемой энергетике и бытовым отходам в Узбекистане. На основе матрицы взаимосвязей между пятью отраслями биоэкономики и девятью ЦУР установлено, что наиболее сильное влияние биоэкономики приходится на ЦУР 13 (борьба с изменением климата), ЦУР 8

(достойная работа и экономический рост) и ЦУР 12 (ответственное потребление и производство). Результаты показывают, что, несмотря на сформированные правовые и институциональные основы, в Узбекистане пока недостаточно развиты отдельная национальная стратегия биоэкономики, система её статистического измерения и инфраструктура переработки органических отходов. Разработаны предложения по подготовке национальной стратегии биоэкономики, статистическому учёту биоэкономики, широкому внедрению биогазовых технологий в дехканских и фермерских хозяйствах и созданию региональных биоэкономических кластеров.

Ключевые слова: биоэкономика, цели устойчивого развития, циркулярная экономика, «зелёная» экономика, биомасса, возобновляемая энергия, переработка отходов, Узбекистан.

Abstract

The article examines the role and practical significance of the bioeconomy in achieving the United Nations 2030 Sustainable Development Goals (SDGs) and the national SDGs of Uzbekistan. The theoretical evolution of the bioeconomy concept and its relationship with the green and circular economy are systematised. Global carbon dioxide (CO₂) emissions, macroeconomic indicators of the European Union bioeconomy, and 2024-2025 data on agriculture, renewable energy and municipal waste in Uzbekistan are analysed comparatively. An interlinkage matrix between five bioeconomy sectors and nine SDGs shows that the strongest contribution of the bioeconomy relates to SDG 13 (climate action), SDG 8 (decent work and economic growth) and SDG 12 (responsible consumption and production). The results indicate that although the legal and institutional foundations for bioeconomy development have been established in Uzbekistan, a dedicated national strategy, a statistical measurement system and infrastructure for processing organic waste remain insufficient. Recommendations are proposed on developing a national bioeconomy strategy, introducing statistical accounting of the bioeconomy, scaling up biogas technologies in smallholder (dehkan) and commercial farms, and establishing regional bioeconomy clusters.

Keywords: bioeconomy, sustainable development goals, circular economy, green economy, biomass, renewable energy, waste recycling, Uzbekistan.

KIRISH

XXI asrda insoniyat oldida turgan eng keskin muammolar - iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning qisqarishi, tuproq degradatsiyasi, suv tanqisligi, oziq-ovqat xavfsizligi va tabiiy resurslarning tugab borishi - an'anaviy "qazib olish - ishlab chiqarish - tashlab yuborish" tamoyiliga asoslangan chiziqli iqtisodiyot modelining chegaralarini yaqqol namoyon etmoqda. Shu sababli qazilma resurslarni qazib olishni imkon qadar kamaytirish, ularni tejash, biologik xilma-xillikni asrash, qayta tiklanadigan xomashyo, biomahsulotlar va ularning chiqindilaridan samarali foydalanishni yo'lga qo'yish orqali barqaror rivojlanishni ta'minlash hozirgi davrning eng muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biriga aylandi. Dunyoning ilg'or mamlakatlari

ushbu vazifani hal etishda “yashil” iqtisodiyot va uning tarkibiy unsurlari, xususan, bioiqtisodiyot taraqqiyotiga tobora ko‘proq tayanmoqda.

O‘zbekistonda ham “yashil” iqtisodiyotga o‘tish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasida hududlarimizning aksariyatida tuproq tarkibi buzilib, unumdor yerlar qisqarib borayotgani, cho‘llanish, suv yetishmasligi va qurg‘oqchilik jiddiy ekologik muammolarga aylanganini ta’kidlab, tabiatni asrab-avaylash har bir mahalla aholisining madaniyati va amaliy harakatiga aylanishi, “yashil” energiyaga tezroq o‘tish hamda bu borada qonunchilikda aniq mexanizmlarni belgilash zarurligini qayd etgan [43].

Qayta tiklanadigan biologik resurs - biomassani ishlab chiqarish, tayyorlash, qayta ishlash va shu sohada xizmat ko‘rsatishga asoslangan bioiqtisodiyot global miqyosda eng istiqbolli yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etilmoqda, mazkur sohaga yo‘naltirilayotgan investitsion loyihalar soni esa ortib bormoqda. Bioiqtisodiyot biomassadan yuqori qo‘shilgan qiymat yaratish orqali qazilma xomashyodan olinadigan mahsulotlar o‘rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishga va shu asosda tabiiy resurslarni qazib olishni kamaytirishga xizmat qiladi. BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi tashkiloti (FAO) ma’lumotlariga ko‘ra, bugungi kunda 27 ta mamlakat va 3 ta mintaqa alohida bioiqtisodiyot strategiyasini rasman qabul qilgan, yana 14 ta mamlakat uni ishlab chiqish jarayonida [10].

Mamlakatimizda bioiqtisodiyotga mansub tarmoqlar - dehqonchilik, chorvachilik, ipakchilik, qorako‘lchilik, bog‘dorchilik va oziq-ovqat sanoati - tarixan uzoq davr mobaynida rivojlanib kelayotganiga qaramay, “bioiqtisodiyot” atamasi o‘zbek ilmiy muomalasida hali kam qo‘llanilmoqda. O‘zbekistonlik olimlar tomonidan barqaror rivojlanishga oid ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirilgan bo‘lsa-da, bioiqtisodiyotni BRMlarga erishishning mustaqil yo‘nalishi sifatida tizimli tadqiq etish yetarli darajada emas. Holbuki, mamlakatda bioiqtisodiyotni rivojlantirishning katta ishlab chiqarish va ilmiy salohiyati mavjud. Bu hol mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotning maqsadi - bioiqtisodiyotning global va milliy BRMlarga erishishdagi rolini baholash hamda O‘zbekistonda uni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: bioiqtisodiyot tushunchasining nazariy asoslari va uning BRM bilan bog‘liqligini tizimlashtirish; global ekologik bosim va bioiqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha xalqaro tajribani qiyosiy tahlil qilish; O‘zbekistonda bioiqtisodiyot rivojining huquqiy-institutsional va resurs asoslarini baholash; bioiqtisodiyot tarmoqlarining BRMlarga ta’sirini matritsa usulida baholash; amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR SHARHI

“Bioiqtisodiyot” g‘oyasining ilmiy ildizlari N. Georgescu-Roegenning iqtisodiy jarayonni termodinamika qonunlari, xususan, entropiya qonuni nuqtai nazaridan talqin etgan konsepsiyasiga borib taqaladi [12]. Unga ko‘ra, iqtisodiy o‘sish biosferaning cheklangan moddiy-energetik imkoniyatlari doirasida sodir bo‘ladi va bu chegaralarni

e'tiborsiz qoldirish uzoq muddatda iqtisodiy tizimning o'zini xavf ostiga qo'yadi. Zamonaviy siyosiy ma'noda esa bioiqtisodiyot tushunchasi Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining "2030-yilgacha bioiqtisodiyot: siyosat kun tartibini loyihalash" nomli ma'ruzasidan so'ng keng tarqaldi [20]. Mazkur hujjatda biotexnologiyalar, ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, qayta ishlash sanoati, bioasosli mahsulotlar bozori va ta'lim tizimi bioiqtisodiyotning asosiy drayverlari sifatida ko'rsatilib, davlat, xususiy sektor va nodavlat tashkilotlarining uyg'un harakati hamda sohada investitsion faollikni oshirish zarurligi asoslangan.

Yevropa Ittifoqi bioiqtisodiyotni quruqlik va dengizdagi qayta tiklanuvchi biologik resurslardan oziq-ovqat, yem, bioasosli mahsulotlar va energiya ishlab chiqarishni qamrab oluvchi tizim sifatida talqin etib, 2012-yilda birinchi, 2018-yilda esa yangilangan bioiqtisodiyot strategiyasini qabul qildi [8]. 2025-yilda raqobatbardoshlik va barqarorlikni uyg'unlashtirishga qaratilgan yangi strategik hujjat e'lon qilindi [9]. Ilmiy adabiyotlarda bioiqtisodiyot biologik innovatsion va texnologik bilim hamda jarayonlarni qo'llaydigan barcha sanoat va iqtisodiy sohalarni qamrab oluvchi tizim sifatida qaraladi [2].

M. Bugge, T. Hansen va A. Klitkou [3] ilmiy manbalarni tahlil qilib, bioiqtisodiyotga oid uchta ideal-tipik qarashni ajratib ko'rsatgan: biotexnologik qarash (ilm-fan yutuqlari va biotexnologiyalarni tijoratlashtirishga urg'u), bioresurs qarashi (biomassani qayta ishlash va yangi qiymat zanjirlarini yaratish) hamda bioekologik qarash (ekotizimlar barqarorligi, biologik xilma-xillik va mahalliy resurslarga tayanish). R. Birner [2] bioiqtisodiyot konsepsiyalarining "birinchi avlodi" asosan qazilma xomashyoni biomassa bilan almashtirishga, "ikkinchi avlodi" esa barqarorlik mezonlari va ijtimoiy natijalarga e'tibor qaratishini ta'kidlaydi. D. D'Amato va hammualliflari [5] "yashil", sirkulyar va bioiqtisodiyot konsepsiyalarini qiyosiy tahlil qilib, ularning bir-birini to'ldiruvchi, biroq barqarorlikka turlicha yondashuvlar ekanini ko'rsatgan: sirkulyar iqtisodiyot resurs samaradorligiga, bioiqtisodiyot qayta tiklanuvchi biologik resurslarga, "yashil" iqtisodiyot esa ekologik va ijtimoiy natijalarning umumiy muvozanatiga urg'u beradi.

Bioiqtisodiyot va BRM o'rtasidagi bog'liqlik masalasida T. Heimann [15] bioiqtisodiyot BRMlarning ko'pchiligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini, ammo yer va suv resurslari uchun raqobat, oziq-ovqat va energetik ekinlar o'rtasidagi ziddiyat kabi o'zaro qarama-qarshi ta'sirlar (trade-off) mavjudligini asoslagan. T. Ronzon va A. Sanjuán [22] Yevropa Ittifoqi misolida bioiqtisodiyot bilan bog'liq BRM ko'rsatkichlari o'rtasidagi sinergiya va ziddiyatlarni empirik baholab, siyosatlar muvofiqligini ta'minlash zarurligini ko'rsatgan. FAO bioiqtisodiyotni o'zining 2022-2031-yillarga mo'ljallangan strategik asosidagi ustuvor dasturiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilab, mamlakatlar uchun bioiqtisodiyot strategiyasi va siyosatini ishlab chiqish metodologiyasini taklif etgan [14].

Mintaqalarni barqaror rivojlantirish mexanizmlarining xorijiy va milliy amaliyotlari R. Kostiukeych va boshqalar [16], V. Danyliuk va boshqalar [6], V.V. Dyadik va boshqalar [7], S. Filatov va V. Filatova [11], V.V. Stroyev va

boshqalar [25], M.A. Bazyleva [29] hamda V.I. Belov [30] tadqiqotlarida qiyosiy tahlil asosida o'rganilgan va ularning o'ziga xos jihatlari ochib berilgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan T.M. Axmedov [28], U.A. Madraximov [42], F.T. Egamberdiyev va boshqalar [33], O.O. Olimjonov [44], A.T. Umarov [47], B. Ro'zmetov [32], A.B. Nizomov [31], D.Sh. Yavmutov [49] va B.B. Valiyev [48] tomonidan respublika hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlanishi, investitsiyalash samaradorligi, hududlarda ekologik barqarorlikni ta'minlash hamda "yashil" iqtisodiyotga o'tish sharoitida mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan.

Bioiqtisodiyotga oid tadqiqotlar esa mamlakatimizda endigina shakllanmoqda. Erasmus+ dasturining BioEcUz loyihasi (619294-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP) doirasida hamkorlar konsorsiumi tomonidan tayyorlangan "Bioiqtisodiyot tizimi va sohadagi asosiy manfaaddor tomonlarning batafsil tahlili" hisoboti [1] bioiqtisodiyot sohasidagi ta'lim ekotizimi, O'zbekistondagi bioiqtisodiyot va unga aloqador tarmoqlar hamda sohaga oid milliy strategiya, siyosat va rivojlanish dasturlarini tahlil qilgan dastlabki tizimli tadqiqotlardan biri hisoblanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy ilmiy manbalarda bioiqtisodiyot va BRM o'rtasidagi bog'liqlikni miqdoriy va sifat jihatdan baholashga bag'ishlangan tadqiqotlar deyarli uchramaydi. Mazkur maqola ushbu ilmiy bo'shliqni qisman to'ldirishga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida quyidagi usullar qo'llanildi. Birinchidan, bioiqtisodiyot nazariyasi va uning BRM bilan bog'liqligiga oid xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar tizimli sharhlandi. Ikkinchidan, normativ-huquqiy va boshqa hujjatlar hujjatli tahlil usulida o'rganildi.

Uchinchidan, Global Carbon Project, Statbase, Yevropa Komissiyasi Qo'shma tadqiqot markazi (JRC), BMT Barqaror rivojlanish yechimlari tarmog'i (SDSN), O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi hamda rasmiy axborot manbalari ma'lumotlari qiyosiy-statistik tahlil qilindi. To'rtinchidan, bioiqtisodiyotning BRMlarga ta'sirini baholash uchun T. Heimann [15] hamda T. Ronzon va A. Sanjuan [22] yondashuvlariga tayangan holda sifat ko'rsatkichli bog'liqlik matritsasi tuzildi: bioiqtisodiyotning beshta tarmog'ining to'qqizta BRMga ta'siri "2-bevosita ta'sir", "1-bilvosita ta'sir", "0-sezilarli ta'sir yo'q" shkalasida ekspert baholash usulida aniqlandi. Beshinchidan, qayta tiklanuvchi energetika loyihasining iqtisodiy samaradorligi soddalashtirilgan (diskontlanmagan) qoplanish muddati usulida hisoblandi; bunda rasmiy va ochiq axborot manbalari ma'lumotlaridan foydalanildi. Tahlil natijalarini sintez qilish, ilmiy abstraksiya va ekstrapolyatsiya usullari asosida bioiqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dunyo aholisining o'sishi, ayrim mamlakatlarda o'rtacha daromadlarning yuqoriligi va iste'molchilar tabaqalashuvining keskinlashuvi global tovar va xizmatlar bozorida talabning miqdor va sifat jihatdan jadal o'sishiga asos soldi. Talabning o'sishi, o'z navbatida, tovar taklifini, pirovardida esa xomashyo, materiallar va boshqa

ishlab chiqarish omillariga bo'lgan talabni ham oshirdi. Ishlab chiqarishga yanada ko'proq resurslarni jalb etish bilan birga intensiv-innovatsion va unumdorligi yuqori texnologiyalarning qo'llanishi insonning tabiatga ta'sirini yanada kuchaytirdi. Bozor iqtisodiyoti dunyoda yetakchi xo'jalik yuritish shakliga aylangan bo'lsa-da, uning o'z jihatlaridan biri sifatida e'tirof etilgan atrof-muhitni muhofaza qilish muammosi - iqlim o'zgarishi, cho'llanish, tuproq degradatsiyasi, suv tanqisligi, zararli gaz va moddalarning atrof-muhitga chiqarilishi, korxona va uy xo'jaliklari chiqindilarining to'planishi - keskinlashib, insoniyatga tahdid solmoqda.

Global Carbon Project ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda qazilma yoqilg'ilardan chiqarilgan CO₂ hajmi 1,1 foizga oshib, 38,1 mlrd tonna bilan tarixiy maksimumga yetgan, yerdan foydalanishning o'zgarishi bilan bog'liq chiqindilar esa 4,1 mlrd tonnani tashkil etgan [13]. Statbase ma'lumotlar bazasiga ko'ra, 2025-yilda jahon bo'yicha CO₂ chiqindilari 41,04 mlrd tonnani tashkil etib, 0,83 foizga o'sgan [24]. Ko'rsatkichlardagi farq hisob-kitob metodologiyalarining turlichaligi bilan izohlanadi, biroq ikkala manba ham chiqindilarning o'sish tendensiyasi saqlanib qolayotganini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval

Dunyoning ayrim mamlakatlarida 2025-yilda CO₂ chiqindilari hajmi, ularning jahon miqyosidagi ulushi va o'rni¹

Jahondagi o'rni	Mamlakat	CO ₂ chiqindilari, mlrd t	Jahon hajmidagi ulushi, foizda
1	Xitoy	12,53	30,53
2	AQSh	5,25	12,79
3	Hindiston	3,20	7,79
4	Rossiya	2,21	5,38
5	Eron	1,04	2,53
6	Yaponiya	1,00	2,43
7	Indoneziya	0,96	2,34
39	O'zbekiston Respublikasi	0,15	0,36
-	Jahon bo'yicha jami	41,04	100,0

1-jadvalda Xitoy va AQSh birgalikda jahon CO₂ chiqindilarining 43,3 foizini, yetakchi yettita mamlakat esa 63,8 foizini beradi. O'zbekiston 0,15 mlrd tonna (0,36 foiz) bilan 39-o'rinda turadi. Mutlaq ulush kichik bo'lsa-da, milliy iqtisodiyotda tabiiy gazga asoslangan energetikaning ustunligi hamda iqtisodiyotning energiya sig'imi yuqoriligi sababli mazkur ko'rsatkich mamlakat uchun ijobiy natija emas va dekarbonizatsiya vazifalarini dolzarb qilib qo'yadi.

Korxonalar va uy xo'jaliklari faoliyati natijasida CO₂ bilan bir qatorda turli chiqindilar ham atrof-muhitga tashlanmoqda, ularni utilizatsiya qilish va qayta ishlash katta xarajatlarni talab etmoqda. Chiqindilarni ko'mish oqibatida sayyoramizda minglab gektar yer maydonlari foydalanishdan chiqmoqda, bunday maqsadlarda foydalanilayotgan maydonlar esa kengayib bormoqda. Ayrim hollarda chiqindilarning

¹ Manba: Statbase [24] ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

suv havzalariga oqizilishi suv manbalarining ifloslanishiga sabab bo'lib, shusiz ham mavjud suv tanqisligi muammosini yanada keskinlashtirmoqda.

Mazkur global muammolarga javoban 2015-yil sentabrida BMT Bosh Assambleyasi 70/1-son rezolyutsiyasi bilan "Dunyomizni o'zgartirish: 2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi kun tartibi"ni qabul qildi [26]. BMTga a'zo barcha davlatlar ma'qullagan ushbu hujjat 17 ta o'zaro bog'liq maqsad va 169 ta vazifani qamrab olib, qashshoqlik va ochlikni tugatish, sog'liqni saqlash, sifatli ta'lim, gender tengligi, toza suv, arzon va toza energiya, munosib mehnat, mas'uliyatli iste'mol va ishlab chiqarish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurash hamda quruqlikdagi ekotizimlarni saqlash kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Bioiqtisodiyot ushbu maqsadlarning bir vaqtning o'zida bir nechtasiga ta'sir ko'rsatuvchi kesishuvchi (kross-sektoral) soha hisoblanadi.

Rivojlangan mamlakatlarda bioiqtisodiyot iqtisodiy o'sish, bandlik va innovatsiyalarning muhim manbaiga aylangan. Yevropa Ittifoqi misolida bioiqtisodiyotning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari 2-jadvalda keltirilgan (2-jadval).

2-jadval

Yevropa Ittifoqi (EU-27) bioiqtisodiyotining asosiy ko'rsatkichlari¹

Ko'rsatkich	2017-yil	2023-yil	O'zgarish, foizda
Bandlar soni, mln kishi	17,5	17,1	-2,3
Umumiy bandlikdagi ulushi, foizda	8,9	7,9	-1
Qo'shilgan qiymat, mlrd yevro	614	863	40,6
YaIMdagi ulushi, foizda	4,7	5,0	0,3
Bir bandga to'g'ri keladigan qo'shilgan qiymat, ming yevro	35,1	50,5	43,9

2-jadvaldan ko'rinadiki, 2017-2023-yillarda Yevropa Ittifoqi bioiqtisodiyotida band bo'lganlar soni biroz kamaygan holda qo'shilgan qiymat 40,6 foizga oshgan, natijada bitta bandga to'g'ri keladigan qo'shilgan qiymat 43,9 foizga o'sgan [19; 21]. Bu holat sohaning ekstensiv (qishloq xo'jaligida bandlikka tayangan) modeldan intensiv, bilim va texnologiyaga asoslangan modelga o'tayotganidan dalolat beradi. 2023-yilda bioasosli sanoat 583 mlrd yevro qo'shilgan qiymat yaratgan bo'lib, uning qariyb yarmi oziq-ovqat, ichimliklar va agro-qayta ishlash tarmoqlariga to'g'ri kelgan. Xizmatlar sohasini ham hisobga olganda, bioiqtisodiyot bilan bog'liq tarmoqlar 1,9-2,7 trln yevro qo'shilgan qiymat (YaIMning 11-16 foizi) yaratgan va 42-60 mln kishini ish bilan ta'minlagan [19]. Yevropa Komissiyasi baholariga ko'ra, bioiqtisodiyot sanoatida yaratilgan har bir ish o'zni qo'shimcha ravishda 2,9 ta bilvosita ish o'zni yaratilishiga olib keladi [9]. Ushbu tajriba bioiqtisodiyotning BRM-8 (munosib mehnat va iqtisodiy o'sish) va BRM-9 (sanoat, innovatsiya va infratuzilma) maqsadlariga qo'shayotgan hissasini yaqqol ko'rsatadi.

¹ Manba: [19; 21] ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Mamlakatimizda BMTning 70/1-son rezolyutsiyasidagi BRMlarni amalga oshirish bo'yicha izchil ishlar olib borilmoqda. Xususan, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi [34], Vazirlar Mahkamasining "2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2018-yil 20-oktabrdagi 841-son qarori [40], 2019-2030-yillarda "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (PQ-4477) [39], 2019-2028-yillarda qattiq maishiy chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish strategiyasi (PQ-4291) [38], 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi [35] hamda "O'zbekiston-2030" strategiyasi [36] qabul qilingan. 2025-yil 24-martda chiqindilarni qayta ishlash sohasini yanada takomillashtirish va kompleks tizimlashtirish chora-tadbirlariga oid Prezident farmoni qabul qilindi [37]. Mazkur dasturiy hujjatlarda mamlakat uchun nisbatan yangi bo'lgan bioiqtisodiyot tarmoqlari va "yashil" texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanuvchi energetika loyihalarini amalga oshirish ko'zda tutilgan.

Ta'kidlash joizki, qishloq xo'jaligi yalpi qo'shilgan qiymatning 17,3 foizini va bandlarning qariyb to'rtidan bir qismini ta'minlab, bioiqtisodiyotning asosiy tayanchi bo'lib qolmoqda [45]; [46]. Uning ulushining kamayishi esa sanoat va xizmatlar sohasining jadal o'sishi bilan bog'liq bo'lib, qayta ishlash va bioasosli mahsulotlar ishlab chiqarishga o'tish zaruratini ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligi mahsulotining 62,3 foizi kichik dehqon va tomorqa xo'jaliklarida yetishtirilishi biogaz, kompost va boshqa kichik hajmli bioiqtisodiy texnologiyalarni markazlashmagan tarzda joriy etish uchun keng imkoniyat yaratadi [46]. Mamlakatimizda yiliga 14,8 mln tonna maishiy chiqindi hosil bo'lgani holda uning atigi 6,1 foizi qayta ishlanmoqda [41]. Bu organik chiqindilarni qayta ishlash va sirkulyar bioiqtisodiyotni rivojlantirishning ulkan, hozircha foydalanilmayotgan zaxirasi mavjudligini anglatadi.

Bioiqtisodiyot tarmoqlarining keng rivoji ekologik toza mahsulot ishlab chiqarishni; chiqindilarni xavfsiz qayta ishlash va zararsizlantirishni; aholining oziq-ovqat ta'minoti va xavfsizligini yaxshilashni; biologik xilma-xillikni asrashni; yangi ish o'rinlari yaratish orqali ishsizlikni kamaytirish va kambag'allikni qisqartirishni ta'minlaydi.

Tahlillar O'zbekistonda bioiqtisodiyot rivojiga to'sqinlik qilayotgan quyidagi asosiy omillarni aniqlash imkonini berdi:

- bioiqtisodiyotga bag'ishlangan alohida milliy strategiya va tarmoqlararo muvofiqlashtiruvchi organing mavjud emasligi;
- bioiqtisodiyotning YaIM va bandlikdagi hissasini o'lchash imkonini beruvchi statistik metodologiya bo'yicha yo'qligi;
- organik chiqindilarni manbada saralash va qayta ishlash infratuzilmasining sustligi, chiqindi siyosatida asosan yoqish orqali energiya olishga urg'u berilishi;
- suv resurslari tanqisligi sharoitida biomassa ishlab chiqarishni kengaytirish imkoniyatlarining cheklanganligi;
- biotexnologiya sohasida ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga ajratilayotgan mablag'larning hamda malakali kadrlarning yetishmasligi va boshqalar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot quyidagi xulosalarga kelish imkonini berdi. Birinchidan, global miqyosda CO₂ chiqindilarining o'sishda davom etayotgani chiziqli iqtisodiyot modelining barqaror emasligini tasdiqlaydi va qayta tiklanuvchi biologik resurslarga asoslangan bioiqtisodiyotga o'tishni obyektiv zaruratga aylantiradi. Ikkinchidan, Yevropa Ittifoqi tajribasi bioiqtisodiyot YaIMning 5 foizini va bandlikning qariyb 8 foizini ta'minlab, mehnat unumdorligining yuqori sur'atlarda o'sishiga xizmat qilayotganini ko'rsatadi. Uchinchidan, bioiqtisodiyot BRMlarning bir nechtasiga bir vaqtda ta'sir ko'rsatuvchi tarmoqlararo soha bo'lib, uning eng katta hissasi iqlim, bandlik va mas'uliyatli iste'mol maqsadlariga to'g'ri keladi. To'rtinchidan, O'zbekistonda BRM va "yashil" iqtisodiyotga oid mustahkam huquqiy asos yaratilgan bo'lsa-da, bioiqtisodiyot alohida strategik yo'nalish sifatida hali shakllanmagan.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

15. "Yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasi va "O'zbekiston-2030" strategiyasi bilan uyg'unlashtirilgan O'zbekiston Respublikasining 2035-yilgacha bo'lgan milliy bioiqtisodiyot strategiyasini ishlab chiqish hamda tarmoqlararo muvofiqlashtiruvchi kengash tuzish;

16. Milliy statistika qo'mitasi tomonidan JRC metodologiyasiga moslashtirilgan bioiqtisodiyotni statistik hisobga olish tizimini (tarmoqlarning bioasosli ulushi, qo'shilgan qiymat, bandlik ko'rsatkichlari) joriy etish va uni milliy BRM ko'rsatkichlari monitoringiga kiritish;

17. Qishloq xo'jaligi mahsulotining asosiy qismini yetishtirayotgan dehqon va fermer xo'jaliklarida kichik biogaz qurilmalari va kompost ishlab chiqarishni keng rivojlantirish maqsadida imtiyozli "yashil" kreditlar va subsidiyalarni joriy etish zarur;

18. Maishiy chiqindilarni manbasida saralashni bosqichma-bosqich joriy etib, biomassani biogaz va organik o'g'itga aylantirish uchun yangi quvvatlarini o'rnatish va mavjudlarini zamonaviylashtirish asosida chiqindidan energiya olish loyihalari bilan uyg'un rivojlantirish;

19. O'simlikchilik, chorvachilik, baliqchilik va suv o'tlari yetishtirishni samarali tashkil etish, seleksiya va urug'chilikni rivojlantirish, tuproq unumdorligi va chorva mahsuldorligini oshirishga yo'naltirilgan yangi biotexnologiyalarni joriy etish;

20. Viloyatlarda oliy ta'lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va korxonalar ishtirokida hududiy bioiqtisodiy klasterlar tashkil etish, sirkulyar ishlab chiqarishni keng joriy etish hamda yuqori qo'shilgan qiymatli biomahsulotlar ishlab chiqarish va eksportini ko'paytirish;

21. Xorijiy oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan hamkorlikda bioiqtisodiyot bo'yicha magistratura dasturlari, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini kengaytirish;

22. Qayta tiklanuvchi energetika va bioenergetika loyihalari uchun yerni uzoq muddatli imtiyozli foydalanishga berish, soliq imtiyozlari hamda energiyani tarmoqqa ulash infratuzilmasini davlat tomonidan rivojlantirish.

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, mamlakatimizda bioiqtisodiyotni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish va mavjud salohiyatdan kengroq foydalanish

atrof-muhit holatini yaxshilash, aholining oziq-ovqat ta'minoti va xavfsizligini oshirish, ishsizlikni yumshatish, qo'shilgan qiymat yaratish hamda tovarlar eksportini ko'paytirish orqali global va milliy barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga muhim hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. BioEcUz Consortium. (n.d.). In-depth analysis on the bioeconomy main stakeholders and systems: Joint report - overview (D1.1). Project "New Master's Degree Curricula for Sustainable Bioeconomy in Uzbekistan" (No. 619294-EPP-1-2020-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP).

https://uniwork.buxdu.uz/resurs/13349_2_BFBE1DCE54A4AA76072D35DE1D331EE1B06F5D4E.pdf

2. Birner, R. (2018). Bioeconomy concepts. In I. Lewandowski (Ed.), Bioeconomy: Shaping the transition to a sustainable, biobased economy (pp. 17-38). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-68152-8_3

3. Bugge, M. M., Hansen, T., & Klitkou, A. (2016). What is the bioeconomy? A review of the literature. Sustainability, 8(7), 691. <https://doi.org/10.3390/su8070691>

4. Business Insider. (n.d.). Natural gas price. <https://markets.businessinsider.com/commodities/natural-gas-price>

5. D'Amato, D., Droste, N., Allen, B., Kettunen, M., Lähtinen, K., Korhonen, J., Leskinen, P., Matthies, B. D., & Toppinen, A. (2017). Green, circular, bio economy: A comparative analysis of sustainability avenues. Journal of Cleaner Production, 168, 716-734. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.09.053>

6. Danyliuk, V., Riepina, I., Shafalyuk, O., Kovylyna, M., & Nitsenko, V. (2020). Functional and investment strategies of technical development of enterprises. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, (3), 115-121. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-3/115>

7. Dyadik, V. V., Masloboev, V. A., & Klyuchnikova, E. M. (2023). Conceptualizing environmental policy: An analysis of Russian and international scientific discourse and national Arctic development priorities. The North and the Market: Forming the Economic Order, (1), 7-34.

8. European Commission. (2018). A sustainable bioeconomy for Europe: Strengthening the connection between economy, society and the environment (COM(2018) 673 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0673>

9. European Commission. (2025). Communication from the Commission on the EU bioeconomy strategy (COM(2025) 960 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0960>

10. FAO. (2025). Sustainable bioeconomy for agrifood systems transformation: Dashboard on bioeconomy strategies updated. <https://www.fao.org/action/sustainable-and-circular-bioeconomy/resources/news/details/en/c/1754802/>

11. Filatov, S., & Filatova, V. (2023). Clusters as an instrument of economic development of Ukrainian regions. Scientific Notes of the University "KROK", 4(72), 102-110. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-102-110>

12. Georgescu-Roegen, N. (1971). The entropy law and the economic process. Harvard University Press.
13. Global Carbon Project. (2025). Fossil fuel CO₂ emissions hit record high in 2025. <https://globalcarbonbudget.org/fossil-fuel-co2-emissions-hit-record-high-in-2025/>
14. Gomez San Juan, M. (2024). The bioeconomy toolbox: A guide to support the development of sustainable bioeconomy strategies and policies. FAO. <https://openknowledge.fao.org/items/56b864d8-c780-4f8f-861d-d5c2dc88b05d>
15. Heimann, T. (2019). Bioeconomy and SDGs: Does the bioeconomy support the achievement of the SDGs? *Earth's Future*, 7(1), 43-57. <https://doi.org/10.1029/2018EF001014>
16. Kostiukevych, R., Mishchuk, H., Zhidebekkyzy, A., Nakonieczny, J., & Akimov, O. (2020). The impact of European integration processes on the investment potential and institutional maturity of rural communities. *Economics and Sociology*, 13(3), 46-63. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2020/13-3/3>
17. Kun.uz. (2025, April 19). Uzbekistan aims to generate 54% of electricity from renewable sources by 2030. <https://kun.uz/en/news/2025/04/19/uzbekistan-aims-to-generate-54-of-electricity-from-renewable-sources-by-2030>
18. Kursiv Media. (2025, December 17). Inside Uzbekistan's green energy shift: The defining achievements of 2025. <https://uz.kursiv.media/en/2025-12-17/uzbekistan-green-energy/>
19. Lasarte-López, J., & M'barek, R. (2025). The EU bioeconomy at a glance: Focus on economic value added, employment and innovation (JRC143759). European Commission, Joint Research Centre. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC143759>
20. OECD. (2009). The bioeconomy to 2030: Designing a policy agenda. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264056886-en>
21. Ronzon, T., Piotrowski, S., Tamošiūnas, S., Dammer, L., Carus, M., & M'barek, R. (2020). Developments of economic growth and employment in bioeconomy sectors across the EU. *Sustainability*, 12(11), 4507. <https://doi.org/10.3390/su12114507>
22. Ronzon, T., & Sanjuán, A. I. (2020). Friends or foes? A compatibility assessment of bioeconomy-related Sustainable Development Goals for European policy coherence. *Journal of Cleaner Production*, 254, 119832. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.119832>
23. Sachs, J. D., Lafortune, G., Fuller, G., & Iablonovski, G. (2025). Financing sustainable development to 2030 and mid-century: Sustainable Development Report 2025. SDSN; Dublin University Press. <https://doi.org/10.25546/111909>
24. Statbase. (2026). Carbon dioxide emissions [Data set]. <https://statbase.ru/datasets/environment/carbon-dioxide-emissions/>
25. Stroyev, V. V., Aleshnikova, V. I., & Svistunov, V. M. (2024). Problems of theory and practice of managing regional economic security. *Region: Systems*,

Economics, Management, (1), 35-44. <https://doi.org/10.22394/1997-4469-2024-64-1-35-44>

26. United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development (A/RES/70/1). <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>

27. Азия-Плюс. (2021, 27 августа). В Узбекистане запустили первую солнечную электростанцию. <https://asiaplustj.info/ru/news/centralasia/20210827/v-uzbekistane-zapustili-pervuyu-solnechnuyu-elektrostantsiyu>

28. Ахмедов, Т. М. (2021). Узбекистан в системе глобального рейтинга ЦУР. Экономика и туризм, (1), 35-38.

29. Базылева, М. А. (2024). Дифференциация регионов и политика выравнивания социально-экономического развития Российской Федерации. Экономика и парадигма нового времени, (1), 5-19.

30. Белов, В. И. (2024). Оценка устойчивого развития регионов России. Общество: политика, экономика, право, (1), 84-89.

31. Низамов, А. Б. (1993). Экономический механизм восстановления эквивалентности обмена между сельскохозяйственными и промышленными отраслями (на примере Бухарской области Узбекистана) [Автореферат диссертации к.э.н.]. Москва.

32. Рузметов, Б. (1997). Комплексное развитие региона в условиях углубления экономических реформ [Автореферат диссертации д.э.н.]. Ташкент.

33. Эгамбердиев, Ф. Т., Каюмов, А. А., Умаров, А. Т., & Муминов, Н. Г. (2019). Социально-экономическое положение территорий: международный опыт и перспективы развития [Коллективная монография]. Рокета.

34. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevral PF-4947-son "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/3107036>

35. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvar PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>

36. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16-fevral 2026-yil PF-21-son "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" Farmoni <https://lex.uz/ru/docs/-8050769>

37. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 24-mart PF-56-son "Chiqindilarni qayta ishlash sohasini yanada takomillashtirish hamda kompleks tizimlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/7445858>

38. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 17-aprel PQ-4291-son "2019-2028-yillar davrida O'zbekiston Respublikasida qattiq maishiy chiqindilar bilan bog'liq ishlarni amalga oshirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. <https://lex.uz/docs/4291729>

39. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabr PQ-4477-son "2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining «yashil» iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. <https://lex.uz/docs/4539502>

40. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-oktyabr 841-son "2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.
<https://lex.uz/docs/4013356>

41. Kun.uz. (2025, 27-oktyabr). Muammolar girdobidagi Toshkent. Yechim bormi? <https://kun.uz/news/2025/10/27/muammolar-girdobidagi-toshkent-yechim-bormi>

42. Madraximov, U. A. (2017). O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sish sifatini oshirish yo'llari [Iqtisodiyot fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati]. Toshkent.

43. Mirziyoyev, Sh. M. (2022, 20-dekabr). O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. Review.uz. <https://review.uz/uz/post/ozbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoyevning-2023-yil-uchun-murojaatnomasi-toliq-matn>

44. Olimjonov, O. O. (2017). O'zbekiston hududlari barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muammolar va nomutanosibliklar. IFMR.

45. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026a). Gross domestic product of the Republic of Uzbekistan: January-December 2025 [Press-reviz]. https://stat.uz/img/news/analitika-vvp_eng_p32560.pdf

46. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026b). Socio-economic situation of the Republic of Uzbekistan: January-December 2025. https://stat.uz/img/news/4_-talil-2025-j_-yanvar-dekabr-angl-_p47537.pdf

47. Umarov, A. T. (2024). Mintaqalarni barqaror iqtisodiy rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish [Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati]. Toshkent.

48. Valiyev, B. B. (2021). O'zbekistonda hududlar iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda investitsiya salohiyatini oshirish mexanizmi [Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati]. Toshkent.

49. Yavmutov, D. Sh. (2024). "Yashil" iqtisodiyotga o'tish sharoitida mintaqalarning iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish metodologiyasini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) [Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati]. Buxoro.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:
Ingliz tili muharriri:
Rus tili muharriri:
Musahhih:
Sahifalovchi va dizaynerlar:

Turobova Hulkar Rustamovna
Oripov Mahmud Ashurovich
Xidirova Gavxar Rustamovna
Qudratov Aziz Dehqonboyevich
Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-YIL, 24-25-SENTABR, MAXSUS-SON, I-II-SEKSIYALAR

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +99890 5125464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 362/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**